

דתישכונע

בס"ד

פרשת ויקרא, תש"פ, מספר 1362

"אחד מרבה ואחד ממעט ובלבד שיכוון דעתו לשמים"

שובל שפט

בהם הדרישה של הכוונה, שנלמדה בדרשה הקודמת מהפסוק "אשה ריח ניחוח לה"². בתחילת הסוגיה החותמת את מסכת מנחות בתלמוד הבבלי, ר' זירא שואל על המשנה המצטטת את הדרשה: "מאי קראה? כלומר, מהו הפסוק שממנו נלמד הכלל שאחד מרבה ואחד ממעט ובלבד שיכוון דעתו לשמים. בהמשך התלמוד מביא שני פסוקים מקהלת, אחד בשם רבי זירא ואחד בשם רב אדא בר אהבה כמקורות לכלל שמופיע במשנה. לכאורה, שאלת רבי זירא על המשנה חסרת פשר; הרי המשנה מצטטת דרשה על החזרה של הפסוק "אשה ריח ניחוח לה" בפירוט הקורבנות השונים. מדוע צריך ר' זירא פסוקים נוספים ללמוד את הכלל שבעצמו כבר נלמד מפסוק? נראה, לכן, שר' זירא מפרש את הדרשה במשנה אחרת מכפי שפירשנו.

לפי פירושו, תכלית החזרה על הביטוי "אשה ריח ניחוח לה" בקורבנות השונים להשמיענו שהם שווים בעיני הקב"ה, כל עוד התלוותה להם הכוונה הראויה. לפי פירוש זה, את המילים "מרבה" ו"ממעט" יש לפרש כתיאור הערך של הקורבן; המקריב בהמה נקרא "מרבה", משום שהקורבן יקר יותר, ואילו המקריב מנחה נקרא "ממעט", משום שערכה זול יותר. אלא שאפשר לפרש את המילים הללו אחרת. אין הן רק תיאור הערך הכספי של הקורבן, אלא הן מבטאות גם את ערכו בעיני הקב"ה. האדם שהשקיע כסף רב יותר בקורבן נקרא "מרבה" גם בעיני הקב"ה, וזה שהביא קורבן זול נקרא "ממעט" כלפי הקב"ה.

החידוש של הדרשה לפי ההבנה הזאת הוא, שעל אף שיש פער בין מי ש"מרבה" למי ש"ממעט", העובדה שכיוונו דעתם לשמים

פרשתנו פותחת בקורבן העולה או ליתר דיוק בתיאור האפשרויות השונות להקריב קורבן עולה. בפרשיות הראשונות נמנים מספר בעלי חיים שאפשר להביאם כקורבן "עולה": בקר, צאן ועוף. בהמשך הפרשה נזכרות מנחות שונות שאדם מקריב לה', וניכרת הקבלה בין הפסוק הפותח את פרשיות העולה: "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָן לַיהוָה (וי' א:ב) לבין הפסוק הפותח את פרשיות המנחות: "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבָן מִנְחָה לַיהוָה (שם ב:א). בשני הקטעים המקריב נזכר ראשונה, ולאחר מכן מפורט הקורבן שלו. כלומר, נראה שמדובר בקורבנות (עולה או מנחה) שמי שיוזם אותם הוא המקריב, אך הם אינם חובה.¹

לאחר שהתורה מפרטת מה עולה על המזבח, נאמר על כל קורבנות העולה ועל חלק מהמנחות, שהקורבן הוא "אשה ריח ניחוח לה" (למשל, וי' א:ט). חז"ל ביארו בספרא שהביטוי "אשה ריח ניחוח לה" מתייחס לכוונה שצריכה להיות בעת הקרבת הקורבן:

'עולה' לשם עולה, 'אשה' לשם אישים, 'ריח' לשם ריח, 'ניחוח' לשם נחת רוח, 'לה' לשם מי שעשה את העולם.

בדרשה הסמוכה יש הסבר מדוע התורה חוזרת על הביטוי "אשה ריח ניחוח לה" על כל קורבן וקורבן:

נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח, בעולת העוף אשה ריח ניחוח, במנח' אשה ריח ניחוח, ללמד שאחד מרבה ואחד ממעט ובלבד שיכוין את דעתו לשמים.

כלומר, החזרה על הביטוי הזה בכל סוגי הקורבנות נועדה להדגיש את השוויון ביניהם. כל הקורבנות כשרים ורצויים כל עוד מתקיימת

2 במשנה מנחות יג, יא מובא בכתב יד קויפמן נוסח קצר יותר של הדרשה: "נאמ' בעולת הבהמה אשה ריח ניחוח במנחה אשה ריח ניחוח ללמד שאחד מרבה ואחד ממעט ובלבד שיכוון את דעתו לשמים".

* ד"ר שובל שפט הוא חוקר בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן.

1 ראו רשב"ם על וי' א:ב ד"ה "כִּי יִקְרִיב": "כשיתנדב קרבן, שאינו חובה בשביל חטא".

במנחות, בקשר לקורבנות, על לימוד תורה. הרי אין זה נכון שמי שמרבה בלימוד תורה שווה למי שממעיט בלימוד, ושבעיני ה' אין חשיבות לעובדה אם אדם למד תורה הרבה או מעט. הרי שנינו במסכת אבות (ב, טז): "אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה". ככל שאדם לומד יותר תורה מובטח לו שכר גדול יותר, כיצד אם כן אפשר לנחם את רבי אלעזר שהכול תלוי בכוונת האדם?

השאלה הזאת אכן קשה לאור המשמעות הפשוטה של הדרשה על הפסוק "אשה ריח ניחוח לה". אם המובן של הדרשה הוא השוויון של כל הקורבנות בעיני ה', כל עוד התלוותה להם הכוונה הראויה להקרבנות, לא ברור מדוע ר' יוחנן מדמה את עניין הקורבנות ללימוד התורה, שבו להספק יש תפקיד חשוב. אולם לאור פרשנות הדרשה לפי דברי ר' זירא, אין כאן קושי כלל, שהרי לפי הפרשנות הזו הדרשה מכירה בכך שיש בקורבנות גם "מרבה" ו"ממעט" בעיני ה'; שהבאת קורבן מהודר ויקר מובחרת יותר בעיני ה' מהבאת קורבן זול ועלוב, אך עדיין הכוונה היא זאת שקובעת. כן הדבר גם בלימוד תורה; טוב יותר ללמוד הרבה תורה מאשר ללמוד מעט תורה, אך אם אדם למד ככל יכולתו, והתכוון לשם שמיים, הרי שהכוונה קובעת גם כאן. הוא לא ייחשב כמי שהתירשל במצווה של לימוד תורה, ולא יעבור על "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך".⁵

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

 הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון עורכת לשון: רחל הכהן שיף

5 ראו פירוש הרב יוסף בכור שור לדב' ו:ט. אמנם, עדיין יש שכר על לימוד תורה מרובה, מה שאין כן על קורבן מהודר, אך ההבדל נעוץ בכך שהריבוי במקרה של הקורבן הוא בשווי ובערך. גם המרבה וגם הממעט עושים פעולה אחת: מקריבים קורבן, אך ההבדל הוא בערכו. לעומת זאת, בלימוד תורה הריבוי הוא תוספת למה שעשה הממעט. הפעולה שלהם אינה דומה שכן האחד למד הרבה יותר מהאחר ולכן מקבלים על התוספת הזו שכר נוסף.

מגשרת ומפצה עליו. אם אכן זאת ההבנה של הדרשה לפי ר' זירא, ברור מדוע הוא נזקק לפסוק נוסף כמקור לדרשה. הרי הפסוק "אשה ריח ניחוח לה" איננו אומר שעל אף שהקורבן איננו מהודר, הוא רצוי בעיני ה' בזכות הכוונה, אלא הוא מדגיש דווקא את השוויון של הקורבנות זה לזה. לכן רבי זירא מביא פסוק אחר: "מתוקה שנת העלבד אם מעט ואם הרבה יאכל" (קה' ה:יא), שבו מודגש שאצל העובד, מקריב הקורבן, יש קורבן שהוא בבחינת "הרבה" וקורבן שהוא "מעט". לפי דרשת ר' זירא, יש הבדל בין קורבן המנחה לבין קורבן הבהמה, שכן הקורבן היקר הוא "הרבה" והקורבן הזול הוא "מעט", אך למרות זאת, העובד, מקריב הקורבנות, יכול לישון בשקט, שכן בכל מקרה הוא "יאכל", יקבל שכר על הקורבן שהקריב.

הפרשנות הזו של הדרשה, שייחסנו אותה לר' זירא, תסייע לנו להבין מהלך נוסף שאנו מוצאים בספרות חז"ל, שיכול להיראות תמוה לאור הפרשנות הפשוטה שנתנו לדרשה. במספר מקורות³ חז"ל מרחיבים את העיקרון של "אחד מרבה ואחד ממעט" ומחילים אותו גם על מצוות לימוד תורה. כך למשל מסופר בבבלי (ברכות ה ע"ב) על השיחה שהייתה בין שני אמוראי ארץ ישראל ר' יוחנן ור' אלעזר:

רבי אלעזר חלש (חלה), על לגביה (נכנס אצלו) רבי יוחנן. חזא דהוה קא גני (ראה שהיה שוכב) בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא (גילה זרועו ונפל אור). חזייה דהוה קא בכי (ראה שבוכה) רבי אלעזר. אמר ליה: אמאי קא בכית? (מדוע בכית) אי משום תורה דלא אפשת (אם משום תורה שלא הרבת) – שנינו: אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים!⁴

בסיפור הזה ר' יוחנן מנסה לנחם את ר' אלעזר שאל לו להצטער שלא למד הרבה תורה משום "שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין ליבו לשמים". לכאורה, קשה להבין מדוע ר' יוחנן מיישם את העיקרון שלמדנו מהמשנה

3 בנוסף למקור המצוטט בהמשך ראו בבלי, ברכות יז ע"א.

4 הנוסח "מכוין לבו לשמים" מאפיין את התלמוד הבבלי. עם זאת לא נראה שיש פער גדול מבחינת המשמעות בין "מכוין דעתו לשמים" ל"מכוין לבו לשמים".